

WEB-MONEY TO'LOV TIZIMI VA UNDAN FOYDALANISH ASOSLARI

Suyarov Akram Musayevich

*Samarqand iqtisodiyot va servis instituti,
axborot texnologiyalari kafedrası PhD, dotsent*

akramsuyarov@mail.ru

Uraqova Amira Abdunabiyevna

Samarqand iqtisodiyot va servis institute

Buxgalteriya hisobi va menejment fakulteti

Annotatsiya: Ushbu maqolada WebMoney elektron to'lov tizimining mohiyati, funksional imkoniyatlari, afzalliklari hamda undan foydalanish tartibi yoritilgan. Raqamli iqtisodiyot sharoitida elektron to'lov tizimlarining ahamiyati ortib borayotgani tufayli WebMoney tizimi xalqaro moliyaviy operatsiyalarni tezkor va xavfsiz amalga oshirishda muhim vosita sifatida ko'rib chiqiladi. Maqolada tizimning texnik imkoniyatlari, foydalanuvchilar uchun yaratilgan qulayliklar va uning cheklovlari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Elektron to'lov tizimi, WebMoney, elektron hamyon, tranzaksiya, raqamli iqtisodiyot, xavfsizlik, elektron hisob-kitob.

Kirish. Raqamli texnologiyalar jadal rivojlanayotgan davrda elektron to'lov tizimlari moliyaviy munosabatlarning ajralmas bo'lagiga aylandi. Onlayn savdo, masofaviy xizmatlar, davlat xizmatlaridan foydalanish jarayonida to'lovlarni tezkor va ishonchli amalga oshirish muhim hisoblanadi. Ayniqsa, xalqaro miqyosda tranzaksiyalarni bajarish uchun elektron to'lov tizimlarining imkoniyatlari yanada kengaymoqda. Shunday tizimlardan biri WebMoney bo'lib, u 1998-yildan buyon global miqyosda faoliyat yuritib kelmoqda. WebMoney foydalanuvchilarga real pul ekvivalentida elektron mablag'larni saqlash, o'tkazish va turli xizmatlar uchun to'lovlarni amalga oshirish imkoniyatini beradi. Ushbu maqolada WebMoney tizimining mohiyati, afzalliklari, qo'llanilish sohalari hamda undan foydalanish asoslari chuqur tahlil qilinadi.

WebMoney elektron to'lov tizimi 1998-yilda tashkil etilgan bo'lib, bugungi kunda

global miqyosda keng qo'llaniladi. Tizimning asosiy vazifasi — foydalanuvchilar o'rtasida real vaqt rejimida elektron mablag'lar almashinuvini ta'minlashdir. WebMoney tizimida mablag'lar maxsus elektron hamyonlarda saqlanadi, ular "purs" deb yuritiladi va turli valyutalarda ishlashi mumkin. Tizimning tuzilishi uch asosiy komponentdan iborat: WebMoney Keeper — foydalanuvchilar mablag'larini boshqaruvchi dastur; WMID — foydalanuvchi tanituvchi shaxsiy identifikatsiya raqami; va valyuta hamyonlari — WMZ (dollar), WME (yevro), WMR (rubl), WMB va WMY kabi valyutalarni o'z ichiga oladi. WebMoney an'anaviy bank xizmatlariga qaraganda mustaqil, tezkor va ko'p funksiyali moliyaviy platforma sifatida shakllangan.

WebMoney foydalanuvchilarga bir qator moliyaviy operatsiyalarni amalga oshirishga imkon beradi. Tizimning eng asosiy funksiyasi — bir hamyondan ikkinchisiga pul o'tkazishdir. Tranzaksiyalar bir necha soniyada amalga oshadi va SSL-shifrlash texnologiyasi orqali himoyalanadi. Bu frilanserlar, onlayn ishchilar va mayda bizneslar uchun nihoyatda qulay. Shuningdek, ko'plab internet-do'konlar, o'yin platformalari va xizmat ko'rsatish saytlarida WebMoney orqali to'lov qilish mumkin. Mobil aloqa, kommunal xizmatlar, internet xizmatlari kabi turli xizmatlar WebMoney orqali amalga oshiriladi. Tizim biznes subyektlari uchun ham keng imkoniyatlar yaratadi: elektron invoice chiqarish, shartnomalarni elektron tasdiqlash, to'lov tizimini internet-do'konlarga integratsiya qilish va xodimlarga maosh yoki bonuslarni elektron shaklda to'lash mumkin. Shuningdek, tizimning huquqiy himoya vositasi — Arbitr xizmati — foydalanuvchilar o'rtasidagi nizolarni hal qilishda yordam beradi.

WebMoney valyutalar o'rtasida konvertatsiya qilish imkonini beradi va mablag'ni bank kartalari, bank hisob raqamlari yoki boshqa elektron to'lov tizimlariga o'tkazish mumkin. Bu tizimni global to'lov vositasiga aylantiradi. Tizimning eng muhim afzalliklari yuqori xavfsizlik darajasi, tezkorlik, global qo'llanish imkoniyati va foydalanuvchilar uchun qulay interfeysdir. Ko'p pog'onali himoya choralari: ikki faktorli autentifikatsiya, SMS-kod, E-NUM shaxsni aniqlash tizimi va tranzaksiyalarni shifrlovchi maxsus protokollar tizimni ishonchli qiladi. Pul o'tkazmalari real vaqt rejimida bajarilishi foydalanuvchilarga sezilarli qulaylik yaratadi, ayniqsa xalqaro tranzaksiyalarni amalga

o'shiruvchi foydalanuvchilar uchun. Tizim dunyoning yuzlab davlatlarida faol bo'lib, turli valyutadagi hamyonlar xalqaro moliyaviy operatsiyalarni soddalashtiradi. WebMoney Keeper ilovasi orqali hamyonlarni yaratish, boshqarish, to'lov qilish, hisob-faktura chiqarish va tranzaksiyalar tarixini nazorat qilish oson.

Jadval 1. WebMoney xizmatlari va tavsifi.

Xizmat nomi	Tavsif
Pul o'tkazmalari	Foydalanuvchilar o'rtasida mablag'ni tezkor va xavfsiz o'tkazish
Onlayn to'lovlar	Internet-do'konlar, mobil aloqa, kommunal xizmatlar uchun to'lov
Biznes hisob-kitoblari	Elektron invoice chiqarish, shartnoma va to'lovlarni boshqarish
Valyuta konvertatsiyasi	Hamyonlar orasida valyuta ayirboshlash imkoniyati
Mablag'ni yechib olish	Hamyondagi pullarni bank kartalari yoki hisob raqamlariga chiqarish

Foydalanuvchi WebMoney rasmiy saytiga yoki mobil ilovasiga kirib, ro'yxatdan o'tadi. Telefon raqami, email va shaxsiy ma'lumotlar kiritiladi. Ro'yxatdan o'tgan har bir foydalanuvchiga WMID beriladi. Tizimda shaxsning aniqlik darajasi "attestat" orqali belgilanadi: oddiy attestat minimal imkoniyatlar beradi, rasmiy attestat pasport ma'lumotlari asosida tasdiqlanadi va shaxsiy attestat rasmiy tekshiruvdan o'tgan foydalanuvchilar uchun mo'ljallangan. Ro'yxatdan so'ng foydalanuvchi o'ziga kerakli

valyutada elektron hamyon ochadi va bir nechta hamyon yuritish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Hamyonni to‘ldirish bir necha usulda amalga oshiriladi: bank karta orqali, ayirboshlash saytlaridan, boshqa WebMoney foydalanuvchilaridan pul qabul qilish yoki kriptovalyuta orqali. To‘lov jarayoni maxsus tasdiqlash kodlari bilan himoyalanaadi va har bir tranzaksiya tizim arxivida saqlanaadi.

Shu bilan birga, tizim qator cheklovlarga ham ega. Ayrim davlatlarda faoliyat cheklangan, attestat olish jarayoni ko‘plab foydalanuvchilar uchun murakkab bo‘lishi mumkin, valyuta konvertatsiyasi ba’zida yuqori komissiya talab qiladi va mahalliy to‘lov tizimlari bilan integratsiya doimi ham qulay emas.

Xulosa va takliflar

WebMoney elektron to‘lov tizimi zamonaviy moliyaviy xizmatlar bozorida muhim o‘rin tutadi. Tizimning tezkorlik, xavfsizlik, global qo‘llanish doirasi va qulay interfeys kabi afzalliklari uni millionlab foydalanuvchilar uchun ishonchli vositaga aylantirgan. Biroq, ayrim davlatlarda mavjud cheklovlar, shaxsni identifikatsiya qilish jarayonining murakkabligi va ayrim tranzaksiyalarning komissiya to‘lovlari tizimdan foydalanishni biroz qiyinlashtirishi mumkin. Shu sababli WebMoney faoliyatini kengaytirish uchun mahalliy banklar bilan integratsiyani kuchaytirish, foydalanuvchilar uchun qulay registratsiya va identifikatsiya mexanizmlarini ishlab chiqish, komissiya to‘lovlarini kamaytirish va elektron to‘lov tizimlari xavfsizligiga oid qo‘shimcha o‘quv-uslubiy materiallar yaratish tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. WebMoney rasmiy sayti — www.webmoney.ru
2. Raqamli iqtisodiyot asoslari bo‘yicha o‘quv qo‘llanma. — Toshkent, 2022.
3. Karimov F. Elektron tijorat va to‘lov tizimlari. — T.: Fan va texnologiya, 2021.
4. Hasanov A. “Elektron to‘lov texnologiyalari rivoji” maqolasi, *Iqtisodiyot va innovatsiya* jurnali, 2023.
5. Xalqaro elektron to‘lov tizimlari bo‘yicha statistik ma’lumotnoma. — 2024.